ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Раҷабзода Дилшод Амиралӣ дар мавзуи «Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ). - шаҳри Душанбе, 2026 с. 180 с.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқот

Дар шароити тағйироти босуръати иҷтимоӣ, густариши фазои иттилоотӣ, дигаргуншавии талабот ба таҳсилоти касбӣ ва афзоиши нақши донишгоҳ дар ташаккули шахсияти ҷавон масъалаи мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити нави таълимӣ-тарбиявӣ аҳаммияти махсус касб менамояд. Воридшавии ҷавон ба муассисаи таҳсилоти олии касбӣ танҳо гузариш аз як зинаи таҳсил ба зинаи дигар нест. Ин марҳила бо тағйир ёфтани мақоми иҷтимоӣ, низоми муносибатҳо, шаклҳои фаъолияти маърифатӣ, сатҳи масъулияти шахсӣ ва зарурати аз худ намудани меъёрҳои нави рафтор алоқаманд мебошад.

Дар чунин вазъ мутобиқшавӣ ҳамчун раванди мураккаби педагогию иҷтимоӣ баромад намуда, ба самаранокии таҳсил, устувории муносибатҳои байнишахсӣ, ташаккули мустақилият, худшиносӣ ва мавқеи иҷтимоии донишҷӯ таъсир мерасонад. Маҳз аз ҳамин сабаб омӯзиши он танҳо аз нуқтаи назари психологӣ кофӣ набуда, муайян намудани имкониятҳо ва механизмҳои педагогии идора ва дастгирии ин раванд зарур мебошад.

Мавзуи интихобнамудаи Раҷабзода Дилшод Амиралӣ аз ҳамин мавқеъ дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ мебошад. Муаллиф мутобиқшавии донишҷӯёнро бо раванди иҷтимоишавии шахсият дар муҳити муассисаи таҳсилоти олии касбӣ пайваст намуда, кӯшиш

кардааст хусусиятҳои педагогии ин равандро дар шароити муосир муайян созад.

Ҷиҳати муҳимми масъала дар он ифода меёбад, ки муҳити донишгоҳ на танҳо фазои азхудкунии донишҳои касбӣ, балки майдони ташаккули таҷрибаи иҷтимоӣ, муносибатҳои байнишахсӣ, масъулият, худмуайянкунӣ ва мавқеи шаҳрвандии донишҷӯ мебошад. Бинобар ин, то кадом андоза дуруст ташкил шудани раванди мутобиқшавӣ метавонад ба самти минбаъдаи рушди шахсият таъсири назаррас расонад.

Бо назардошти ин ҳолатҳо, мавзуи диссертатсияи Раҷабзода Дилшод Амиралӣ мубрам буда, таҳқиқи он ба талаботи назария ва амалияи педагогикаи иҷтимоӣ ҷавобгӯ мебошад.

Мутобиқати диссертатсия ба самти ихтисоси илмӣ

Масъалаҳои меҳварии дар диссертатсия баррасишаванда – мутобиқшавии иҷтимоию педагогии донишҷӯён, муҳити таълимӣ-тарбиявии муассисаи таҳсилоти олӣ, иҷтимоишавии шахсият, таъсири омилҳои педагогӣ ба рафтор ва фаъолияти донишҷӯ, ташкили дастгирии иҷтимоию педагогӣ ва рушди худшиносии ҷавонон – бо самти ихтисоси пешниҳодшуда робитаи бевосита доранд.

Мавзуъ ва масъалагузории диссертатсия ба омӯзиши қонуниятҳо, шароит, омил ва механизмҳои иҷтимоию педагогии ташаккули шахсият дар муҳити таълимӣ равона шудаанд. Аз ин рӯ, муҳтавои таҳқиқот дар маҷмуъ ба ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) мувофиқат менамояд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ

Дараҷаи илмии ҳар як таҳқиқоти педагогӣ, пеш аз ҳама, аз он вобаста аст, ки масъалаи гузошташуда то кадом андоза бо маҷмуи усулҳои ба объект ва предмет мувофиқ омӯхта шудааст. Дар кори Раҷабзода Д.А. масъалаи мутобиқшавии донишҷӯён дар робита бо

шароити муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ва раванди иҷтимоишавии шахсият таҳқиқ гардидааст.

Мантиқи таҳқиқот имкон медиҳад, ки мутобиқшавӣ ҳамчун падидаи бисёрҷанба арзёбӣ гардад. Он на танҳо ба азхудкунии талаботи таҳсил, балки ба воридшавии донишҷӯ ба низоми муносибатҳои иҷтимоӣ, қабули мақоми нави иҷтимоӣ, ташаккули малакаҳои ҳамкорӣ, худтанзимкунӣ ва иштироки фаъолона дар ҳаёти донишгоҳ алоқаманд мебошад.

Асоснокии хулосаҳои илмӣ ба робитаи байни таҳлили назариявӣ, муайян намудани нишондиҳандаҳои раванди мутобиқшавӣ, омӯзиши вазъи воқеии донишҷӯён ва санҷиши роҳҳои педагогии беҳтар намудани ин раванд вобаста мебошад.

Муносибати низомнок ба масъала имкон додааст, ки мутобиқшавии донишҷӯ ҳамчун натиҷаи таъсири мутақобилаи омилҳои шахсӣ, иҷтимоӣ ва педагогӣ арзёбӣ карда шавад. Чунин масъалагузорӣ барои шарҳи моҳияти иҷтимоию педагогии падида заминаи зарурӣ фароҳам меорад.

Навгонии илмии диссертатсия

Навгонии таҳқиқоти Раҷабзода Дилшод Амиралӣ, пеш аз ҳама, дар баррасии мутобиқшавии донишҷӯён ҳамчун яке аз заминаҳои педагогии иҷтимоишавии шахсият дар муҳити муассисаи таҳсилоти олӣ ифода меёбад.

Муаллиф ба масъала аз мавқее муносибат менамояд, ки мутобиқшавии донишҷӯ танҳо натиҷаи мутобиқ гардидани ӯ ба талаботи донишгоҳ нест. Ин раванд ҳамзамон марҳилаи азхуд намудани таҷрибаи нави иҷтимоӣ, ташаккули муносибат ба худ ва дигарон, қабули арзишҳо ва меъёрҳои муҳити донишгоҳӣ ва рушди қобилияти фаъолияти мустақилона мебошад.

Аз ҷиҳати илмӣ муайян намудани омилҳо ва шароитҳои педагогие, ки ба суръат ва сифати мутобиқшавии донишҷӯён таъсир мерасонанд, қобили таваҷҷуҳ аст. Дар ин замина нақши муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун фазои ташаккулдиҳандаи шахсият баррасӣ мегардад.

Ҷанбаи дигари навгонии кор ба муайян намудани робитаи байни мутобиқшавӣ ва иҷтимоишавии донишҷӯ дахл дорад. Чунин муносибат имкон медиҳад, ки раванди воридшавии донишҷӯ ба муҳити донишгоҳ ҳамчун ҷузъи рушди иҷтимоии ӯ шарҳ дода шавад.

Дар маҷмуъ, натиҷаҳои пешниҳодшуда барои такмили тасаввуроти илмӣ оид ба имкониятҳои педагогии идора ва дастгирии мутобиқшавии донишҷӯён замина фароҳам меоранд.

Арзёбии нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшуда

Нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшуда бояд ҳамчун натиҷаи мантиқии таҳқиқот арзёбӣ гарданд. Онҳо масъалаҳои моҳияти мутобиқшавии донишҷӯён, хусусиятҳои педагогии ин раванд, нақши муҳити таълимӣ-тарбиявӣ, шароитҳои мусоидаткунандаи иҷтимоишавӣ ва роҳҳои дастгирии педагогии донишҷӯёнро фаро мегиранд.

Мавқеи асосии таҳқиқот аз он иборат аст, ки мутобиқшавии донишҷӯ ба муҳити донишгоҳӣ раванди худҷорӣ набуда, самаранокии он метавонад тавассути ташкили мақсадноки фаъолияти педагогӣ баланд бардошта шавад.

Дар ин раванд таъсири ҳамзамони муҳити таълимӣ, муносибатҳои иҷтимоӣ, фаъолияти тарбиявӣ, иштироки донишҷӯ дар ҳаёти коллектив ва имкониятҳои худмуайянкунии шахсият аҳаммияти махсус пайдо мекунанд.

Нуктаҳои мазкур бо самти умумии диссертатсия алоқаманд буда, робитаи байни қисми назариявӣ ва натиҷаҳои амалии таҳқиқотро таъмин менамоянд.

Арзёбии сохтор ва муҳтавои диссертатсия

Сохтори диссертатсия бояд аз мавқеи мутобиқати он ба мантиқи масъалаи таҳқиқшаванда арзёбӣ карда шавад. Таҳқиқи масъалаи мутобиқшавии донишҷӯён тақозо менамояд, ки нахуст заминаҳои назариявию методологии падида муайян гардида, сипас хусусиятҳо ва шароитҳои педагогии он ошкор ва дар марҳилаи минбаъда самаранокии роҳу воситаҳои пешниҳодшуда санҷида шаванд.

Дар қисмати назариявии рисола мафҳумҳои асосии вобаста ба мутобиқшавӣ, иҷтимоишавӣ, муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ва рушди шахсият мавриди таҳлил қарор мегиранд. Ин масъалаҳо барои муайян намудани дастгоҳи мафҳумии таҳқиқот аҳаммияти бунёдӣ доранд.

Таҳлили назариявии масъала имкон медиҳад, ки мутобиқшавии донишҷӯ аз як тараф ҳамчун вокуниш ба муҳити нави иҷтимоӣ ва таълимӣ ва аз тарафи дигар ҳамчун раванди фаъоли азхудкунии арзишҳо, муносибатҳо ва шаклҳои нави фаъолият баррасӣ карда шавад.

Қисмати дигари таҳқиқот ба муайян намудани хусусият ва шароитҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён бахшида шудааст. Дар ин ҷо диққат ба муҳити донишгоҳ, хусусияти муносибатҳои педагогӣ, имкониятҳои фаъолияти таълимӣ ва беруназдарсӣ, робитаҳои байниҳамдигарии донишҷӯён ва шаклҳои дастгирии иҷтимоию педагогӣ равона мегардад.

Ин масъала аз он ҷиҳат муҳим аст, ки сатҳи мутобиқшавии донишҷӯ на танҳо ба хусусиятҳои инфиродии ӯ, балки ба он вобаста мебошад, ки муассисаи таълимӣ барои воридшавии донишҷӯ ба ҳаёти академӣ ва иҷтимоӣ чӣ гуна шароит фароҳам меорад.

Қисмати таҷрибавии таҳқиқот бояд ҳамчун санҷиши амалии фарзия ва пешниҳодҳои назариявии муаллиф арзёбӣ гардад. Маҳз маълумоти таҷрибавӣ имкон медиҳад муайян карда шавад, ки шароит ва чораҳои педагогии пешниҳодшуда ба нишондиҳандаҳои мутобиқшавӣ ва иҷтимоишавии донишҷӯён чӣ гуна таъсир мерасонанд.

Аз ин лиҳоз, пайвастани натиҷаҳои ташхисӣ бо фаъолияти ташаккулдиҳанда яке аз ҷанбаҳои муҳими мантиқи таҳқиқоти мазкур ба ҳисоб меравад.

Дар маҷмуъ, мазмуни қисматҳои диссертатсия ба ҳалли масъалаи ягона – муайян намудани хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ва истифодаи имкониятҳои муҳити таълимӣ-тарбиявӣ барои иҷтимоишавии самараноки шахсият – равона гардидааст.

Аҳаммияти назариявӣ, амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои таҳқиқот

Аҳаммияти назариявии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои он метавонанд барои амиқтар намудани тасаввуроти илмӣ оид ба моҳияти иҷтимоию педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ва робитаи он бо иҷтимоишавии шахсият истифода шаванд.

Таҳқиқот барои муайян намудани мавқеи муҳити таълимӣ-тарбиявӣ дар рушди иҷтимоии донишҷӯ ва шарҳи механизмҳои таъсири педагогӣ ба раванди мутобиқшавӣ низ аҳаммият дорад.

Арзиши амалии натиҷаҳо бо имконияти истифодаи онҳо дар фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ муайян мегардад. Тавсияҳои илмӣ ва методии дар заминаи таҳқиқот таҳияшуда метавонанд дар фаъолияти омӯзгорон, кураторони гурӯҳҳои академӣ, сохторҳои тарбиявӣ ва дигар субъектҳои бо донишҷӯён фаъолияткунанда истифода шаванд.

Натиҷаҳои таҳқиқот махсусан барои ташкили кор бо донишҷӯёни солҳои аввали таҳсил аҳаммият доранд, зеро маҳз дар марҳилаи ибтидоии таҳсил масъалаҳои воридшавӣ ба низоми нави муносибатҳо ва талаботи академӣ бештар ба миён меоянд.

Аҳаммияти иҷтимоии таҳқиқот бо масъалаи омода намудани шахсияти мустақил, фаъол ва қобили ҳамкорӣ дар ҷомеа алоқаманд аст. Аз ин нуқтаи назар, мутобиқшавии муваффақонаи донишҷӯ танҳо

масъалаи пешрафти таълимӣ нест, балки яке аз заминаҳои рушди иҷтимоии ҷавон мебошад.

Эродҳо ва масъалаҳои баҳсталаб

Дар баробари арзиши илмӣ ва амалии таҳқиқот, баъзе ҷанбаҳои он метавонанд мавриди баҳс қарор гирифта, шарҳи иловагиро тақозо намоянд:

1. Дар таҳқиқот мафҳумҳои «мутобиқшавӣ» ва «иҷтимоишавӣ» ҳамчун категорияҳои ба ҳам алоқаманд истифода шудаанд. Бо вуҷуди ин, муайян намудани ҳудуди назариявии ҳар ду мафҳум ва нишон додани он ки мутобиқшавӣ дар кадом марҳила ё сатҳ ҳамчун шарти иҷтимоишавӣ баромад мекунад, метавонист мавқеи консептуалии муаллифро боз ҳам дақиқтар гардонад.

2. Ҳангоми таҳқиқи мутобиқшавии донишҷӯён фарқиятҳои инфиродӣ ва иҷтимоии онҳо аҳаммияти калон доранд. Аз ин рӯ, таҳлили муқоисавии муфассалтари хусусиятҳои мутобиқшавӣ вобаста ба курс, шароити қаблии таҳсил, таҷрибаи иҷтимоӣ ё дигар хусусиятҳои муҳими гурӯҳҳои донишҷӯён метавонист натиҷаҳои таҳқиқотро боз ҳам мушаххастар намояд.

3. Дар қисми таҷрибавии таҳқиқот муайян намудани тағйироти нишондиҳандаҳои мутобиқшавӣ аҳаммияти асосӣ дорад. Дар баробари натиҷаҳои миқдорӣ, истифодаи васеътари маълумоти сифатӣ – аз ҷумла мушоҳидаҳои педагогӣ, андешаи худи донишҷӯён ва арзёбии омӯзгорон – метавонист механизмҳои тағйироти баамаломадаро амиқтар шарҳ диҳад.

4. Дар рисолаи илмӣ ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ мушоҳида мегардад, ки ислоҳи онҳо зарур мебошад.

Эродҳои пешниҳодшуда бештар хусусияти тавсиявӣ ва мубоҳисавӣ дошта, арзиши умумии илмии диссертатсияро коҳиш намедиҳанд ва метавонанд ҳамчун самтҳои идомаи таҳқиқоти масъала баррасӣ гарданд.

Арзёбии сифати таҳия ва мантиқи пешниҳоди маводи илмӣ

Аз мазмун ва масъалагузории диссертатсия бармеояд, ки муаллиф кӯшиш намудааст пайдарҳамии назариявӣ, ташхисӣ ва таҷрибавии таҳқиқотро таъмин намояд.

Дастгоҳи илмии таҳқиқот бояд бо мазмуни асосии кор дар робитаи мантиқӣ қарор дошта бошад: масъалаи илмӣ зарурати омӯзиши хусусиятҳои мутобиқшавиро муайян мекунад, мақсад самти таҳқиқро муқаррар менамояд ва вазифаҳо марҳилаҳои расидан ба онро инъикос мекунанд.

Ҷиҳати мусбат дар он аст, ки масъалаи мутобиқшавӣ дар доираи як фан маҳдуд нашуда, бо раванди иҷтимоишавии шахсият ва имкониятҳои муҳити таълимӣ-тарбиявӣ пайваст карда мешавад. Ин хусусият ба таҳқиқот самти иҷтимоию педагогӣ мебахшад.

Забон ва истилоҳоти илмии рисола бояд мутобиқ ба хусусияти таҳқиқоти педагогӣ истифода шуда, хулосаҳои ҳар қисмат натиҷаи таҳлили маводи пешниҳодшуда бошанд.

Мутобиқати автореферат ва интишороти илмӣ ба муҳтавои диссертатсия

Автореферати диссертатсия бояд нуктаҳои асосии дастгоҳи илмӣ, навгонии таҳқиқот, аҳаммияти назариявию амалӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва натиҷаҳои корҳои озмоишӣ-таҷрибавиро инъикос намояд.

Ҳамчунин, натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ бояд дар интишороти илмии довталаб, аз ҷумла мақолаҳои нашршуда дар маҷаллаҳои тақризшаванда, инъикоси зарурӣ пайдо карда бошанд.

Маълумоти дақиқ оид ба шумора ва навъи интишороти илмӣ, ҳаҷми диссертатсия, шумораи манбаъҳои истифодашуда ва дигар нишондиҳандаҳои библиографӣ бояд мутобиқи маълумоти расмии

диссертатсия ва автореферат дар матни ниҳоии тақриз ворид карда шавад.

Хулосаи умумӣ

Дар маҷмуъ, диссертатсияи Раҷабзода Дилшод Амиралӣ дар мавзуи «Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир» ба яке аз масъалаҳои муҳимми педагогикаи иҷтимоӣ бахшида шудааст.

Дар таҳқиқо́т кӯшиш ба харҷ дода шудааст, ки моҳияти мутобиқшавии донишҷӯён аз мавқеи педагогӣ шарҳ дода шуда, робитаи он бо иҷтимоишавии шахсият муайян ва имкониятҳои муҳити таълимӣ-тарбиявии муассисаи таҳсилоти олӣ дар ин раванд асоснок карда шаванд.

Аҳаммияти таҳқиқот дар он аст, ки масъалаи мутобиқшавӣ ҳамчун раванди фарогири рушди донишҷӯ баррасӣ гардида, ба омилҳои педагогӣ ва иҷтимоие таваҷҷуҳ зоҳир мешавад, ки метавонанд воридшавии ӯро ба муҳити донишгоҳӣ осон ва самаранок гардонанд.

Натиҷаҳо ва тавсияҳои таҳқиқот метавонанд ҳам барои рушди минбаъдаи масъалаҳои назариявии педагогикаи иҷтимоӣ ва ҳам барои такмили фаъолияти таълимӣ-тарбиявӣ ва дастгирии иҷтимоию педагогии донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ аҳаммият дошта бошанд.

Бо назардошти мубрамияти мавзуъ, самти иҷтимоию педагогии таҳқиқот, аҳаммияти назариявӣ ва амалии масъалаҳои баррасишуда метавон диссертатсияи Раҷабзода Дилшод Амиралӣ дар мавзуи «Хусусиятҳои педагогии мутобиқшавии донишҷӯён ба муҳити таълимӣ-тарбиявӣ ҳамчун асоси иҷтимоишавии шахсият дар шароити муосир»-ро ҳамчун таҳқиқоти илмии мустақил ва анҷомёфта арзёбӣ намуд.

Дар сурати мутобиқ будани натиҷаҳои воқеии диссертатсия, интишороти илмӣ ва барасмиятдарории он ба талаботи амалкунандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раҷабзода Дилшод Амиралӣ сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои педагогӣ, дотсент,
мудири кафедраи педагогикаи
умумидонишгоҳии Донишгоҳи
байналмилалии забонҳои хориҷии
Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода Ошимова Маҳбуба Машарифовна

03.10.2026

Маълумот барои тамос:
Суроға: 734019, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе,
кӯчаи Муҳаммадиев, 56, ҳонаи 44.
Тел.: +992 888467171. Почтаи электронӣ: m.oshimova77@mail.ru

Имзои Ошимова Маҳбуба Машарифовнаро тасдиқ мекунам

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии
Тоҷикистон ба номи Сотим Улугзода Сиҷоатова М.Ғ.

РАЁСАТИ КАДРҲО ВА КОРҲОИ МАХСУС

Маълумот барои тамос:
Суроға: 734019. ш.Душанбе, кӯчаи Муҳаммадиев, 17/6. Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улугзода.
Тел.: +992 372325000; Факс: +992 372325003; Сомона: www.ddzt.tj

03.10.2026